

УДК 37.034

DOI <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2020.75-76.226362>

ОКСАНА БЯЛИК

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8200-6358>

(м. Умань)

Place of work: Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,

Country: Ukraine

Email: byalikov@gmail.com

ПОЗАШКІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАРУ- БІЖНИХ КРАЇНАХ

В статті розкриваються особливості позашкільної діяльності у статевому вихованні учнівської молоді в зарубіжних країнах, де активну участь беруть Центри охорони здоров'я, жіночого здоров'я, Центри планування сім'ї та консультаційні центри для вагітних, молодіжні центри, Центри профілактики СНІДу, молодіжні організації й інші державні й громадські заклади, установи, товариства місцевого, національного й міжнародного рівнів, бібліотеки, спортивно-оздоровчі установи. Здійснення статевого виховання відбувається у тісному зв'язку із шкільними програмами й залученням учителів закладів освіти.

Сучасний аналіз численних досліджень показав, що у країнах Євросоюзу посилюється тенденція використання позашкільних закладів у підвищенні рівня підготовки молодого покоління до дорослого життя, забезпечує можливість реалізувати принцип неперервності у питаннях статі, охопити статевим вихованням якомога більшу кількість молоді через надання консультаційних послуг неповнолітнім та молодим людям на базі консультативних центрів для молоді, анонімні консультаційні послуги через телефонні лінії або он-лайн консультації (консультації з питань запобігання небажаної підліткової вагітності, оргазму, мастурбації, гомосексуалізму або сексуальної практики, контрацепції та ін.).

В ході дослідження було виявлено створення молодіжних центрів, які функціонують у межах молодіжної програми Ради Європи, на базі яких проводяться наради, семінари і навчальні курси для молоді, в тому числі й учнівської, що тісно співпрацюють з зовнішніми організаціями, зокрема, неурядовими організаціями, в тому числі й молодіжними організаціями. При них функціонують молодіжні клініки, метою яких є сприяння фізичному і психічному здоров'ю, розширенню прав і можливостей молодих людей у розвитку їх сексуальної ідентичності, попередження випадків небажаної вагітності, ЗПСШ та ВІЛ/СНІДу.

Ключові слова: *статеве виховання; учнівська молодь; позашкільна діяльність; Центри охорони здоров'я; Центри профілактики СНІДу; Центри планування сім'ї; молодіжні клініки, бібліотеки*

Постановка проблеми в загальному вигляді. У країнах Євросоюзу посилюється тенденція використання позашкільних закладів у підвищенні рівня підготовки молодого покоління до дорослого життя, забезпечує можливість повніше реалізувати принцип неперервності у питаннях статі, охопити якомога більшу кількість молоді статевим вихованням. У позашкільній діяльності зі статевого виховання учнів активну участь беруть центри охорони здоров'я, жіночого здоров'я, Центри планування сім'ї та консультаційні центри для вагітних, молодіжні центри, Центри профілактики СНІДу, молодіжні організації й інші державні й громадські заклади, установи, товариства місцевого, національного й міжнародного рівнів, бібліотеки, спортивно-оздоровчі установи. Здійснення статевого виховання в них, як правило, здійснюється у тісному зв'язку із шкільними програмами й залученням учителів шкіл.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми статевого виховання молоді в країнах європейського макрорегіону викликає надзвичайний інтерес, хоча й є малодослідженою у нашій державі. Так, дану проблему досліджували науковці ряду зарубіжних країн, що знайшло відображення у національних концепціях статевого виховання, зокрема, Польщі – 3. Из-

дебський, В. Оконь та ін.; Об'єднаного Королівства – С. Джонс, С. Діксон та ін.; Скандинавських країн – В. Ескрідз Т. Бартс К. Едгард та ін.

Мета статті – розкриття особливостей позашкільної діяльності у статевому вихованні учнівської молоді в країнах європейського макрорегіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. У багатьох країнах Євросоюзу значна увага приділяється статево вихованню учнівської молоді поза школою, яка спрямована на задоволення потреб учнів, розвиток сексуальної ідентичності в колі однолітків, що відбувається там, де молоді люди можуть самостійно організовувати свої будні, переживають сексуальність, накопичують сексуальний досвід тощо.

Позашкільна робота з молоддю не є передбаченою структурованою сферою й охоплює різні сфери діяльності й організаційні форми. Вона завжди мала і має значний вплив на статеву поведінку своїх школярів.

Позашкільне статеве виховання охоплює вільний час учнів, з використанням організаційних та методичних засобів, що пристосовані до сприятливих для статевого виховання умов вільного часу школярів. Особливе значення мають методи педагогіки переживання та ігрової педагогіки, де допустимими є дії і власна ініціатива.

В педагогічній практиці часто йдеться про відтворення щоденних ситуацій так, щоб чіткими були альтернативи дій і можливості розвитку вміння у хлопців і дівчат самостійно приймати позитивні рішення. Відповідні педагогічні концепції зумовлюють відкритість і неупередженість, вимагають толерантності й емоційної незворушності дорослих, а також їх готовності приймати рішення. Усі педагогічні дії повинні бути спрямовані на розвиток прекрасних, захищених взаємин між учнями обох статей, враховуючи їх інтереси та набутий досвід. Необхідно враховувати й те, що молодих людей цікавлять не лише предметно біологічні роз'яснення, які вони отримують на навчальних заняттях, а те, як їх набуті знання допомагають їм обходитися з власною сексуальною ідентичністю, своїм тілом, як спрямувати свої взаємини з людьми у правильне русло, як обговорювати з партнером інтимні питання (Бялик, 2017с, с. 348).

Як переконують фахівці із Хорватії, у педагогічній роботі з молоддю у сфері статевого виховання значущою є необхідність вказати на орієнтири і можливі дії, які будуть для підлітків зрозумілими. Так, з допомогою наставників учні вчаться партнерсько-солідарних взаємин між собою. Педагоги є прикладом, на якому учні вчаться самокритики і саморефлексії. Вирішальне значення має усвідомлення школярами значущості поведінки і переконань наставників для процесу осмислення дійсності, адже, якщо мета і завдання роботи не узгоджуються з поведінкою вчителя, це призводить до небажаних ситуацій і наслідків у виховному процесі.

Зазначимо, що в країнах Євросоюзу під час розгляду певних тем досить часто практикуються зустрічі з незалежними доповідачами у відповідних закладах чи установах, котрі проводять бесіди з певних проблем статевого стосунків. Інколи ними можуть бути навіть батьки.

Найпоширенішим видом діяльності позашкільних установ є надання консультаційних послуг неповнолітнім та молодим людям на базі консультативних центрів для молоді. Відносини, що встановлюються між клієнтом і консультантом є суттєвою ознакою успішних консультацій, де інтимна чи особиста проблема, персональна інформація клієнта залишається недоступною іншим (Бялик, 2017с, с. 350-351).

Як зазначають австрійські фахівці, сучасне консультування передбачає створення комфортних умов з елементами гостинності, відчуттям допомогти і підтримки, де молодь могла довести, що володіє своїм життям, може приймати правильні рішення самостійно і без допомоги з боку дорослих, зокрема, це важливо для консультування підлітків з питань сексуальності, коли молодь знаходиться на стадії статевого дозрівання та можливих конфліктних ситуацій із батьками.

Особливо відчутним є те, що збільшується кількість молодих людей, які все частіше вдаються до анонімних консультаційних послуг через телефонні лінії або он-лайн консультації. Такими можуть бути консультації з питань запобігання небажаній підліткової вагітності, оргазму, мастурбації, гомосексуалізму або сексуальної практики, контрацепції та ін., тобто теми, на які учні рідко розмовляють з батьками або однолітками, але, частково зустрічаються в ЗМІ (мережа Інтернет або фільми), що зазвичай "передають стереотипи і зображення, які можуть бути далекі від реальності".

Підлітки та молодь хочуть отримувати консультації зі сексуальної освіти в разі незахищеності та нездатності приймати самостійні рішення. Як показують численні дослідження, присвячені молодіжній сексуальності, у консультаційних центрах діє традиційна концепція індивідуального консультування, де основне завдання консультанта полягає у розкритті почуттів і поглядів молодої людини, вироблення вміння їх стримувати, відкрито говорити про свій досвід, емоції, переживання та страхи.

Особливістю консультаційних пунктів є не тільки обмін професійно компетентною інформацією та знаннями, але й передусім спроба зв'язати знання молодих людей на рівні практичних дій, так як більшість інформації надається на перспективу, не зосереджуючи увагу, насамперед, на тому, що є питання, які хвилюють підлітків та молодь в даний час та їх практичне вирішення. Слід зазначити, що при консультуванні у консультанта на перший план постає потреба не тільки формування моральних цінностей особистості, але й опора на особисті та індивідуальні потреби молодих людей.

Інформація, яку отримують учні зі ЗМІ та яку не в змозі опанувати, є результатом їх незначного досвіду у сфері міжстатевих взаємин, тому при консультуванні школяреві надається можливість поставити свої запитання, поділитися фактом із кризової ситуації (наприклад, небажана вагітність, пігулка без рецепту тощо), причому, "незалежно від того, де проводиться консультування – в гінекологічній практиці, в класі або в молодіжному центрі – важливо, аби молода людина отримала чітку відповідь на хвилюючі її питання". Як засвідчують співробітники консультативних центрів, "актуальними залишаються питання про сексуальність, відносини, тіло і почуття, незалежно від віку людини" (Бялик, 2017с, с. 351-352).

У країнах досліджуваного макрорегіону в позашкільній діяльності зі статевих виховання набула поширення тенденція створення молодіжних центрів, які функціонують у межах молодіжної програми Ради Європи. На базі таких центрів проводяться наради, семінари і навчальні курси для молоді, в тому числі й учнівської. Такі молодіжні центри тісно співпрацюють з зовнішніми організаціями, зокрема, неурядовими організаціями, в тому числі й молодіжними організаціями.

Досить цікавим для вивчення є досвід Німеччини щодо діяльності молодіжних центрів з організації курсів раннього батьківства, де учні мають можливість на початкових стадіях свого розвитку відчувати себе в ролі батьків та виконувати покладені на них обов'язки, а в разі необхідності й змінити думку щодо ранніх статевих відносин та батьківства. Саме тут молоді люди знайомляться з "реальним" життям батьків на дитині-тренажері.

Даний вид проекту застосовується у молодіжних центрах для підлітків та молоді віком від 13 до 18 років та проходить у вихідні дні, щоб дати можливість у повсякденній ситуації відчувати відповідальність батьків у вихованні дитини та отримати відповідний життєвий досвід від спеціально підготовлених фахівців. У ході проекту фіксується грубе поводження з "дитиною", її неправильне положення, збій режиму годування і заміни підгузка, небезпека і наслідки неправильного поводження з немовлям, що здійснюється за допомогою вбудованих датчиків, які надаються учням разом із необхідними засобами догляду за "дитиною".

Під час такого стажування учні отримують можливість дізнатися про різні аспекти ранньої вагітності і переглянути або скорегувати подальше власне планування життя. Таким чином, молоді люди пропонують свої власні варіанти дій та дізнаються від керівника проекту, як організувати своє життя відповідно до своїх можливостей і які проблеми можуть виникнути в результаті можливих майбутніх планів. Саме така дитина-тренажер "показує, як швидко через один невірний рух може з'явитися дитина".

Після закінчення стажування, керівник проекту відслідковує коли, яким чином і як часто були порушені потреби немовляти, відповідно до його запитів, демонструє учням помилки, які були ними допущені, вказує на можливі наслідки тощо.

Даний вид проекту є одним із профілактичних проектів сприяння розвитку відносин між статями і протидії раннього батьківства, метою якого є зосередження уваги учнівської молоді на плануванні власного життя, розумінні відповідальності батьків перед дитиною, догляд за нею, збереження її життя і здоров'я, профілактики насилля немовлят і дітей та ін.

Тому, беручи участь у проекті, дівчата і хлопці мають можливість дізнатися про різні аспекти виховання дітей та пов'язані з ними завдання. А також молоді люди переконуються у тому, що "раннє батьківство – це досить відповідально, та віддають перевагу перспективі вчитися та здобувати освіту".

Обґрунтування цього заходу носить добровільний характер участі, тому що тільки за такої умови можна отримати конструктивні результати. Керівник проекту супроводжує учасників постійно і в будь-який час є доступним для молодих людей. Крім того, при цьому укладається угода з батьками учасників проекту й організовується співпраця зі школами та іншими освітніми установами. По завершенню проекту учні можуть отримати сертифікат навчання (CFJA), який підтверджує компетентність учня у сфері статевого виховання (Бялик, 2017с, с. 352-353).

У багатьох країнах Євросоюзу при молодіжних центрах функціонують молодіжні клініки, загальна мета яких полягає у сприянні фізичному і психічному здоров'ю, розширенню прав і можливостей молодих людей у розвитку їх сексуальної ідентичності, попередження випадків небажаної вагітності, ЗПСШ та ВІЛ/СНІДу. Крім того, учнівська молодь має змогу під керівництвом учителів і досвідчених фахівців вивчати хвилюючі їх питання (ЗПСШ та консультування із використання засобів контрацепції, початку статевого життя тощо); провести лабораторні дослідження та контролювати результати. Такі клініки традиційно діють в скандинавських країнах та країнах Балтії, де цільовою групою є підлітки та молодь у віці до 23 років, після чого опікуються проблемами молоді інші клініки, такі як медичні центри, клініки ЗПСШ та акушерські клініки.

У Нідерландах досить поширеною практикою у молодіжних клініках є діяльність лікаря-консультанта, який ніколи не буде нав'язувати свого рішення, але за допомогою відповідних рекомендацій, брошур, інформаційних, комунікаційних вправ, гри, участі батьків шукатиме шляхи виходу із проблемної ситуації. У разі необхідності консультант тримає зв'язок із юридичними установами (поліцією, судом та ін.), щоб створити програму допомоги молодим людям (педофілія почиттів, сексуальна залежність і т.д.).

Діяльність молодіжних клінік спрямована на подолання епідемії ВІЛ/СНІДу, ЗПСШ, ранніх підліткових вагітностей тощо, тому їх співробітники та медичний персонал в постійному пошуку нових форм та методів роботи з учнівською молоддю, розвиваються і вдосконалюють свою роботу для забезпечення на основі фактичних даних надання якісних консультацій або процедур.

Активно поширюється діяльність молодіжних клінік у Швеції, зосереджуючи увагу на якість навчання різних категорій персоналу. Національна рада підтримує створення регіональної навчальної мережі, з тим, щоб забезпечити необхідну підготовку фахівців для подальшої професійної діяльності. Розробка чіткого інструментарію і форм консультативної роботи, контрольних списків, дають змогу формувати заходи, які будуть корисними в оцінці потреб молоді з метою профілактичних заходів.

Поширеною формою позашкільної діяльності зі статевого виховання стають Центри охорони здоров'я. Учні, беручи участь у заходах, що здійснюються цими позашкільними установами, вчаться вирішувати практичні завдання стратегічного управління з питань громадського здоров'я учнівської молоді відвідують центри здоров'я, коли у них є проблеми, і розглядають шляхи, як можна уникнути таких проблем. Такий центр є науково-практичною установою відповідного профілю, що здійснює функції із забезпечення збереження і укріплення здоров'я населення, в тому числі й школярів, тісно співпрацюючи з середніми навчальними закладами, ініціює проведення моніторингу захворювань, пов'язаних зі статтю, епідеміологічного нагляду та біологічної безпеки (Бялик, 2017с, с. 354-355).

Одним із основних напрямків діяльності центру є виховання в учнів відповідальне ставлення до власного здоров'я та здоров'я своїх близьких; розвиток навичок прийняття усвідомлених, відповідальних рішень і дій у взаєминах із представниками протилежної статі.

В межах центру функціонують постійно діючі рубрики, в тому числі й зі статевого виховання, де на обговорення з молоддю виносяться, наприклад, такі питання, як "Гомосексуалізм. Як до цього ставитися?", "Самообстеження молочних залоз" тощо. Такі установи діють на основі вивчення міжнародного досвіду, за зразком провідних європейських центрів контролю та попередження захворюваності.

У країнах Євросоюзу в позашкільній діяльності зі статевого виховання набула поширення тенденція створення Центрів планування сім'ї, які функціонують як консультативні відділення, де надається спеціалізована лікувально-діагностична, консультативна і профілактична допомога також й учнівській молоді, а також впровадження нових методів профілактики, діагностики захворювань, формування у населення здорового способу життя, проведення лабораторних дослід-

жень. Під керівництвом досвідчених фахівців у школярів виховують відповідальне ставлення до власного здоров'я та здоров'я своїх близьких; розвивають навички прийняття усвідомлених, відповідальних рішень і дій у взаєминах із представниками протилежної статі. Діяльність психологічної служби такого типу центрів направлена на подолання кризових тенденцій серед учнівської молоді, покликана сформувати в них потребу мати повноцінну сім'ю, бажаних та здорових дітей, а також змінити ставлення молоді до проблем планування сім'ї.

Консультативна робота Центрів планування сім'ї проводиться не тільки для школярів, а й для їх батьків через групові та індивідуальні консультування з проблем налагодження стосунків з дітьми, взаємин між членами родини, проведення профілактично-освітньої роботи з учнями та молоддю з питань сімейного життя, профілактики ЗПСШ тощо.

На базі центрів відбувається виконання проектів, підтриманих міжнародними донорськими організаціями. Зокрема, реалізуються наступні проекти: "Обери здорове майбутнє сьогодні" за підтримки Європейської комісії країн Євросоюзу; "Крок за кроком до дорослого життя" за підтримки представництва Світового банку в Євросоюзі; "Наша мета – зміцнення репродуктивного здоров'я молоді" за підтримки Фонду народонаселення ООН; "Так чи ні – завжди вирішуєш Ти!", "Інвестиції в здоров'я – гроші на вітер чи розумні інвестиції?" за підтримки програми розвитку ООН (Бялик, 2017с, с. 355-356).

При реалізації кожного з цих проектів співробітниками центру проводяться постійно діючі круглі столи, де учнівська молодь обговорює можливі шляхи виконання поставлених перед нею завдань у ході проекту.

Досить поширеною формою позашкільного статевих виховання стають Центри профілактики СНІДу. Просвітницькі центри такого типу набули поширення по всіх країнах Євросоюзу. Вони здійснюють різноманітну роботу по запобіганню поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу серед населення, в тому числі й серед молоді, надають спеціалізовану медичну допомогу ВІЛ-інфікованим та хворим на СНІД, співпрацюючи з навчальними закладами та освітніми установами, організаціями, об'єднаннями громадян, які реалізують політику у сфері протидії ВІЛ-інфекції та СНІДу. Вони здійснюють роботу пропагандистського характеру, організуючи лекції, бесіди, виставки, тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, зустрічі з фахівцями, провідними вченими. Тут працюють кінолекторії, де учні надану їм інформацію можуть переглянути й документально.

При таких центрах функціонує кабінет довіри, куди може звернутися кожна молода людина із проблемою, яка її хвилює; відділення профілактичної, організаційно-методичної роботи; лабораторія діагностики ВІЛ-інфекції, де кожен бажаючий може безкоштовно пройти обстеження.

Центри профілактики СНІДу є ініціатором організації та проведення тренінгів, семінарів для учнів та вчителів середніх навчальних закладів, Міжнародних конференцій зі СНІДу (*AIDS 2014-2016*), на останній з яких була оголошена стратегія, направлена на закінчення ВІЛ-епідемії серед дітей та учнівської молоді.

Плідно працюють у напрямі статевого виховання молоді й центри відпочинку і розваг у Великій Британії, скандинавських країнах, Німеччині, Франції та ін., де відпочинок учнів поєднується з підвищенням їх статевої культури, як складової статевого виховання. Наприклад, скандинавські країни мають значний досвід організації роботи таких центрів, де робота здійснюється з урахуванням вікових особливостей школярів. На сьогоднішній день цілеспрямовано організована дозвіллева діяльність учнів розповсюджена по всіх країнах Євросоюзу. Спонсорами в організації свят та розважальних заходів виступають різні молодіжні організації та асоціації, відомства й агенції, що долучаються до розробки програм зі статевого виховання учнівської молоді. У ході розважальних заходів учні мають можливість ознайомитися з основами людських стосунків та культурою взаємин між статями, наслідками статевого стосунків, формуються моральні почуття між особами протилежних статей.

У центрі розваг та відпочинку традиційно відбуваються заходи з урахуванням вікових особливостей учнів, що зумовлює розподіл їх на групи і підготовку відповідних розважальних програм. Так, співробітниками центру розваг та відпочинку м. Краків (Польща) організуються розважальні свята-конкурси. Наприклад, свято для підлітків "Принцеса клубів" або "Юний джентельмен" набула широкої популярності серед школярів і наставників, навіть знайшла своїх послідовників у різних школах Польщі. Такого роду заходи дають можливість набутти досвіду

спілкування як з особами своєї, так і протилежної статей, мати широке уявлення про характер можливих стосунків, через різноманітні конкурси та змагання переживають почуття радості, симпатії, взаємності, дають змогу задовольнити свої особистісні потреби у спілкуванні з особами іншої статі (Бялик, 2017с, с. 358).

Подібні заходи зі статевого виховання розробляються й спеціалістами з інших країн. Так, у багатьох європейських країнах (Чехія, Польща, Угорщина, Україна, Німеччина, Франція, Велика Британія та ін.) функціонують Центри дозвілля для дітей та юнацтва, на базі яких, крім розважальних, проводяться круглі столи, лекції-презентації для учнів і вихователів, науково-практичні конференції, організовуються різноманітні акції.

Позитивну роль у розповсюдженні знань статевознавчого змісту і формуванні зацікавленості молоді проблемами статі відіграють бібліотеки. Вони є визнаними центрами просвіти і пропагування провідних ідей сьогодення. З цією метою у них влаштовуються різноманітні виставки друкованої продукції, присвяченої проблемам статі та статевої освіти. Такі виставки носять або загальноосвітній характер, або приурочуються спеціально до конкретних дат чи подій, що стосуються питань статі, відбиваючи таким чином аспекти взаємовідносин осіб різних статей. У цілому напрями висвітлення різних аспектів взаємовідносин людини між людьми різних статей можуть бути найрізноманітнішими. Головне в організації виставок – звернути увагу учнів на погляди та позиції наукових і педагогічних кіл, управлінців, громадських і політичних діячів, майстрів слова по відношенню до проблем, пов'язаних зі статтю: мистецтво прояву почуттів, хвилювання за власне майбутнє, ознайомити їх з розмаїттям засобів, які застосовуються для подолання проблем, пов'язаних зі статтю, поширення ЗПСШ, ВІЛ/СНІДу.

На таких виставках можна побачити не тільки новітню друковану продукцію, але й придбати її або замовити копії. Завдяки книжковим виставкам учні мають змогу ознайомитися з класикою національної й світової літератури з питань статі.

До творів, які, за визначенням ЮНЕСКО, викликають неабиякий інтерес, слід віднести роботи К. Верду, Ж. Коен, Ж. Контан та ін. "Енциклопедія сексуального життя для дітей 7–9 років", В. Дюмон "Звідки беруться діти? Сексуальна енциклопедія для дітей 8–11 років", написана французькими фахівцями, І. Гине "Хлопець перетворюється на чоловіка"; Р. Петер, Ст. Шебек, І. Гине "Дівчина перетворюється на жінку"; Р. Нойберт "Питання статі (Книга для молоді)" та ін. Знайомство з наведеними й іншими літературними джерелами (Т. Кінг "Дорога в доросле життя", Ф. Калиновська "Освіта для сімейного життя" (Польща) та ін.), що зіграли неоціненну роль у приверненні уваги світової громадськості до проблем статі, має важливе значення, оскільки допоможе делікатно і вміло відповісти на "важкі" дитячі запитання.

Окрім виставок, бібліотеки влаштовують зустрічі з письменниками та поетами, що порушують питання взаємовідносин між людьми різних статей через слово, емоцію, почуття; провідними науковцями, громадськими й політичними діячами, які розкривають позицію держави щодо хвилюючих учнівську молодь питань. При бібліотеках організовуються лекторії й кінолекторії з проблем статі як для самих учнів, так і для їх батьків, діють читацькі гуртки та клуби, які роблять значний внесок у підвищення статевої грамотності широких верств населення, а особливо учнівської молоді.

Юридичні установи багатьох досліджуваних країн також приділяють значну увагу статево-вихованню молоді, в тому числі й школярів. Метою діяльності таких установ є ознайомлення учнів із основним законом держави, розкриттям позиції держави щодо сексуального насилля, сімейного права, розлучення, опікунства тощо (Бялик, 2017b, с. 360).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, розглянуті тенденції статевого виховання учнів у позашкільній діяльності в країнах Євросоюзу відображають пошук оптимальних форм освітньої роботи із питань статі, поглиблення опанованих на уроках знань і навичок із розв'язання проблем статей. Позакласна та позашкільна діяльність становить значне доповнення до загальноосвітньої підготовки учнів із питань статі та міжстатевих взаємин у школі, забезпечуючи можливість самореалізації особистості у майбутньому дорослому житті та значною мірою сприяє формуванню в учнів статевої культури, розвитку високих моральних якостей по відношенню до осіб іншої статі та дає загальне уявлення про характер, спрямованість та перспективи розвитку і вдосконалення педагогічного впливу на молоде покоління у сфері статевого виховання.

До перспективної тематики подальших наукових розвідок можна віднести питання екстраполяції зарубіжного досвіду в систему статевого виховання учнівської молоді України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Бялик О. В. Статеве виховання школярів: вітчизняний та зарубіжний досвід : навч. посіб. Умань, 2017а. 228 с.
Бялик О. В. Статеве виховання школярів: європейський контекст : монографія. Умань, 2017б. 369 с.
Бялик О. В. Сучасні тенденції статевого виховання учнівської молоді в країнах Євросоюзу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань, 2017с. 547 с.

REFERENCES

- Bialyk, O. V. (2017a). *Stateve vykhovannia shkoliariv: vitchyznianyi ta zarubizhnyi dosvid [Sex education of schoolchildren: domestic and foreign experience]*. Uman [in Ukrainian].
- Bialyk, O. V. (2017b). *Stateve vykhovannia shkoliariv: yevropeiskyi kontekst [Sex education of schoolchildren: the European context]*. Uman [in Ukrainian].
- Bialyk, O. V. (2017c). *Suchasni tendentsii statevoho vykhovannia uchnivskoi molodi v krainakh Yevrosoiuzu [Current trends in sexual education of student youth in the European Union]*. (D. diss.). Umanskyi derzh. ped. un-t imeni Pavla Tychny. Uman [in Ukrainian].

OKSANA BYALIK

EXTRACURRICULAR ACTIVITIES AS AN EFFECTIVE MEANS SEXUAL EDUCATION OF STUDENT YOUTH IN FOREIGN COUNTRIES

The article reveals the features of extracurricular activities in sexual education of students in foreign countries, where active participation are Health Centers, Women's Health, Family Planning Centers and counseling centers for pregnant women, youth centers, AIDS Prevention Centers, youth organizations and other state and public institutions, establishments, societies of local, national and international levels, libraries, sports and improving establishments.

Sex education is closely linked to school curricula and the involvement of teachers. Recent analysis of numerous studies has shown that in the European Union the trend of using out-of-school institutions to increase the level of preparation of the younger generation for adult life, provides an opportunity to implement the principle of continuity in gender, to reach as many young people base of counseling centers for young people, anonymous counseling services via telephone lines or online consultations (consultations on prevention of unwanted teenage pregnancy, orgasm, masturbation, homosexuality or sexual practice, contraception, etc.).

The study identified the creation of youth centers operating within the Council of Europe's youth program, which provide meetings, seminars and training courses for young people, including students, working closely with external organizations, including non-governmental organizations, in including youth organizations. They have youth clinics aimed at promoting physical and mental health, empowering young people to develop their sexual identities, and preventing unwanted pregnancies, STDs and HIV/AIDS.

Key words: *sexual education; student youth; extracurricular activities; Health Centers; AIDS Prevention Centers; Family Planning Centers; youth clinics; libraries*